

BRANKO EFENDIĆ – Efi

(28.7.1946. -14.09.2023.)

Prošle nas je godine napustio Branko Efendić – Efi, u 77. godini života. Za one koje zanima karikatura, evo samo nekoliko podataka iz bogate Efijeve biografije:

Branko Efendić je rođen 1946. godine u Obrovcu Sinjskom.

Po njegovim riječima - rodio se dva puta! Prvi put je rođen 28.07.1946. u Obrovcu Sinjskom, ali je zapsan u knjige na Općinu tek 05.09.1946. (kako je rekao - da ga ne upisuju bez veze ako ne preživi). Inače roditelji su imali 12 djece, od kojih nisu svi preživjeli djetinjstvo. Otac mu Nikola je bio – *šantež* (nadri ortoped), poznat u Sinjskoj krajini kao onaj koji je ljudima „namještao“ „žgincane“ i slomljene ruke i noge...

Nakon osnovne škole u Sinju, u Splitu je završio *gimnaziju Ćiro Gamulin* (nadimak Efi je iz tih gimnazijskih dana), a zatim *Pedagošku akademiju* - smjer likovne umjetnosti, te 1970. godine postaje nastavnik likovnog odgoja. Nakon akademije 23 godine je zaposlen u *Cetinki* iz Trilja. Radio je u odjelu reklame i propagande, gdje je otvorio ured za kreacije, te angažirao čak splitske škole *Primijenjene umjetnosti* na poslovima modelara i kreatora. Godinama je radio i u Njemačkoj, gdje je za *Deutsche airways* vršio nadzor izvedbe interijera aviona, služeći se njemačkim i francuskim jezikom.

Uz sve poslovne obveze koje je uredno i predano izvršavao, Branko je Efendić stalno živio uz karikaturu i za humor. Kako je svoje radove potpisivao kao – Efi, po tome je nadimku postao poznatiji nego kao – Branko.

Pedeset godina je crtao karikature, sudjelovao na natječajima karikature (u zemlji i inozemstvu), bio sudionik brojnih izložbi karikatura, a često je bio i član Ocjenjivačkih žirija natječaja karikature. Uz karikaturu, bavio se ilustracijama knjiga i školskih udžbenika, te grafički oblikovao naslovnice više knjiga.

Stalno je surađivao sa redakcijama splitskih časopisa i novina, kao član uredništva, urednik karikature, humora, i to: **Gdje** - list mladih 1969., **Tribina** - list omladine i studenata Dalmacije, **Slobodne Dalmacije (Pomet)** kroz godine, **Nedjeljne Dalmacije, Berekina** (od 1979. do 2002.), te **Feral Tribuna**.

Posebna specijalnost Efiu su bile njegove čuvene fotomontaže - kolaž tehnikom, a prije upotrebe računalnih foto shop programa, koje je objavljivao u Francuskoj (*Eclats de rire*), a posebno u „našem“ *Berekinu*. Fotografije, škare, skalpel, ljepilo i njegova imaginacija, stvarale su čitav niz fotomontaža tada poznatih i „važnih“ osoba.

Osmislio je, nacrtao i objavio na tisuće karikatura, koje su kroz godine objavljivane u mnogobrojnim domaćim i stranim listovima. Njegove radove nalazimo u nebrojenim katalozima domaćih i inozemnih natječaja za karikaturu, na kojima je Efi vrlo često bio nagrađivan, te su izlagani na brojnim izložbama širom svijeta.

Svoje znanje i kreativnost nesebično prenosi na mlađe generacije, pa 2009. godine u **Knjižnici Marka Marulića Split**, održava **Malu školu karikature za najmlađe** (uz kolege **Žarka Luetića - Žara** i Edu Šegvića - **Hipija**).

Zbog svoje dugogodišnje a vrlo aktivne djelatnosti na polju karikature i humora, u više su navrata o njemu objavljeni tekstovi u novinama - u *Slobodnoj i Nedjeljnoj Dalmaciji*, *Globusu*. Njemački časopis *Schwebische Zeitung* svrstava Efendićev rad u **Izbor svjetske političke karikature**.

Karikatura Branka Efendića Efi je uvrštena je u *Antologiju hrvatskog humora* (peti svezak *Ples smrti*) Dubravka Horvatića (izdavač *Društvo hrvatskih humorista* 1975.).

Osim crtanja karikatura, svoj je grafički nerv je iskazivao i ilustracijama brojnih knjiga. Nabrojimo ih: 1994. - fra Aleksandar Ribičić: *Bonace i nevere*, 1999. - Germano Senjanović - *Ćićo: US&A* (19 karikatura), 2003. - Josip Balaško: *Aforizmi G(l)adne godine* (26 karikatura) 2003. - Puni krug - Kajo Gizdić, 2005. - Siniša Pavić - *Kužini s ljubavlju* (37 karikatura), 2007. - Germano Senjanović - *Ćićo: Evo me u postaju* (6 karikatura + skice), 2007. - Radna bilježnica iz Geografije *Prozor u svijet 6* (6 kom), 2007. - Udžbenik iz Geografije *Prozor u svijet 6* (6 kom), 2008. - Vlado Vurušić: *Slaven Bilić : Priča o nogometu i rokenrolu*, 2008., Petar Bokun: *Rečnik-reči koje se ne usuđujete reći svom detetu* (21 karikatura). Između ostalog radio je EPP reklame (*Croatia product*).

Branko Efendić - Efi je i kao nemirni umirovljenik a čovjek slobodnog uma, i dalje bio aktivan na polju karikature, satire, humora.

Zapisana je njegova definicija karikature - **Prva ljubav bez miraza i hobi inspiriran lošim honorarima**.

Za sebe Efi je govorio - *Ja crtam i kad spavam*.

Stoga ne čudi što je svoje karikature objavljivao, kako se nekad govorilo - u zemlji i inozemstvu. Probajmo ih samo nabrojati: u časopisima *Pardon* (Velika Britanija), *Humor*, *Osten* (Makedonija), *Pfeffer*, *Editions Ege*, *Eclats de rire*, *San blagu*, *Sexy humor* i *Eclats de crayons* (Francuska), *Edision EGE* (Turska), *Schwabische zeitung* (Njemačka), *Punch* (Velika Britanija).

U Jugoslaviji je objavljivao u mnogim novinama - *Slobodna Dalmacija* - *Pomet*, *Nedjeljna Dalmacija*, *Vjesnik* (Zagreb), *Večernji list*, *Studio* (Zagreb), *Oko*, *Kerempuh*, *Berekin*, *Tribina*, *Gdje*, *Glas Istre*, *Feferon* (Koprivnica), *Čvorak* (Bjelovar), *Pavliha* (Ljubljana), *Osmeh*, *Delo*, *Feral tribune*, *Brodski list*, *Cetinska vrila*, *Jež*, *Satirikon* (Beograd), *Pomet*, *Godine nove*, *Osten* (Skopje), *Diogen* (Sarajevo), *Berekin* (Split).

Ne treba zaboraviti kako je Efi bio i urednik karikature u raznim listovima, kao što su *Tribina*, *Gdje*, *Berekin* i *Feral tribune*.

Efi je kroz godine bio i član nekoliko uredništava časopisa: - **Gdje** - list mladih- *Slobodna Dalmacija*, 1969. – Split - **Tribina** - list omladine i studenata Dalmacije – Split - **Berekin** - Humorističko-satirični list – od 1979. -2002.- Split - **Feral Tribune** - satiričko politički tjednik - Split

Efi nemirna duha radio je i **reklamne karikature** – Borovo, Brodomerkur, SKH Stranka demokratskih promjena, SIP (*Service investment production*), Helios.

Izložbe karikatura

Teško je i nabrojati sve Izložbe karikatura na kojima su bili izloženi njegovi radovi:

Belgija, Bugarska (Sofia, Gabrovo), Češka, Francuska, Grčka (Atena), Italija (Majorstica), Izrael, Japan, Jugoslavija (Beograd, Skopje, Sarajevo, Ljubljana (tema Sajam vina - nagrada), Novi Sad), Koreja, Njemačka, Makedonija, Poljska, SSSR (Mosva), izložba „Djeca, djeca“ – Illertissen – Psihološko savjetovalište – Njemačka, te u pokojnoj Jugoslaviji -Novi Sad 1972. – 2. međunarodni bijenale karikature „lov i ribolov“, Izložba karikatura „Čovjek i prostor“ Koprivnica, Cetinska vrila –Sinj...

U Hrvatskoj je 2019. svoje radove prikazao na izložbi – Politička karikatura – izbor s prostora bivše Jugoslavije 1990.-2004.

Posebno su zanimljive, a danas nezamislive, izložbe karikatura koje su se u Efijevo vrijeme organizirale u izložima splitskih kina - Balkan, Marjan i Central, recimo na temu - Prvoaprilskih šala (1974. i 1979.).

Kad je o Efijevim karikaturama riječ, evo mala kronologija natječaja i izložbi karikatura na kojima je sudjelovao:

1975.- Internatinal cartoon exhibiton Athens – tema antifašizam

1976. - Pavliha - brez besed - Četvrti međunarodni bienale karikatur

- UFO - tutto il 31. salone internazionale dell' umorismo di Bordighera - Italia

- IL PETROLIO tutto il 32. salone internazionale dell' umorismo di Bordighera - Italia

- UNA BUROCRAZIA PER SORRIDERE -salone internazionale dell' umorismo di Bordighera – Italia

1975. - 2. INTERNATIONAL BIENNIAL OF CARTOON AND SMALL SATIRICAL FIGURINES „LAUGHTER HAS ENABLEDED THE WORLD TO SURVIVE – GABROVO.

1976. - Umorista a Marostica - Italija-Vicenza

1977.- Akshi Nasreddin Hoca senligi – festival Nasradin Hođa- Turska

1977.- 3. INTERNATIONAL BIENNIAL OF CARTOON AND SMALL SATIRICAL FIGURINES „LAUGHTER HAS ENABLEDED THE WORLD TO SURVIVE – GABROVO.

1981.- Diploma za sudjelovanje na II jugoslavenskoj izložbi karikature Večernjeg lista, Slavonski brod

1984. - Priznanje – Škola slikanja Pribude '83

1979.- 9. Svjetska galerija karikature – Skopje Makedonija

1989.- Diploma za sudjelovanje na X jugoslavenskoj izložbi karikature Večernjeg lista, Slavonski brod

1989. - Zahvalnica Društva za zaštitu okoline SOUR Đuro Đaković

1999. - Zahvalnica za sudjelovanje na izložbi karikatura- FECO Turska

2000. -12 međunarodni biennale karikature Vercelli

2000. - 5. Međunarodna izložba karikature Zagreb 2000.

2000. - 8ste George Van Raemdonck kartoennale

2000. - Cartoons

2000. - 8 Međunarodni salon karikature – Čvor Bjelovar

2000. - 4. Biennale „HUMOR & VIGNE“ Jonzac - Francuska

2001. - 7. Likovna kolonija „Ploče 2001.“
 2001. - More ljeto BLATO sve to - 2. susret karikaturista Hrvatske
 2002. - More ljeto BLATO sve to - 3. susret karikaturista Hrvatske - nagrada Zlatna drača
 2008. - 01 Oskar fest – Međunarodna izložba karikatura Osor
 2009. - 2. Izložba karikaturista Lastovo
 2010. - Smih je lik - Blato

Kroz svoj „karikaturalni“ opus, kroz vrijeme je dobio čitav niz -nagrada!
 1972. - Međunarodni bijenale karikature „*Lov i ribolov*“ – Novi sad - Jugoslavija
 1974. – Međunarodni natječaj „*Čili danas i sutra*“ Sofija - Bugarska
 1975. - Međunarodni natječaj „*Sajam vina*“ Ljubljana - 3. nagrada
 1981. - Diploma na jugoslavenskoj izložbi karikatura- Slavonski brod - Ribe plivaju leđno
 1989. - I nagrada – 10. jugoslavenska izložba karikature - Slavonski brod - Ribe plivaju leđno + Zlatna plaketa „Večernjeg lista“ Zagreb.
 1990. - 11. jugoslavenska izložba karikature - Slavonski brod - Ribe plivaju leđno
 1995. - Međunarodni natječaj - Kinder-kiner - Njemačka
 2000. - Posebno priznanje 16. Međunarodne izložbe karikatura - Slavonski Brod.
 2001. - Posebna pohvala Diploma - 8.međunarodni salon karikature Čvorak - Bjelovar
 2002. - Dani smiha - Blato - nagrada Zlatna drača
 2010. - Prva nagrada - 3. Izložba karikatura - Lastovo

Efi je, a zahvaljujući svojim radovima i nagradama, često bio i član žirija na natječajima karikature.

Očekivano, posebno je bio ponosan na Diplomu – Nagradu Općine Sinj, za istaknute rezultate postignute u oblasti privrednih djelatnosti, 1983.godine.

Efijev stil

Za svakog karikaturistu je važno da ima svoj stil crtanja, a Efijevi crteži su originalni i prepoznatljivi na prvi pogled. Grafički čisti, naizgled jednostavni i ležerni, ali uvijek - svoji. Autor i tanko kotir pero, razigrana ruka, bočica tuša na stolu i hamer papir, kritički i vedar duh, što će ti više. Ideja uspjele karikature mora biti jasna, pa joj riječi nisu potrebne. I to je sve. Izgleda jednostavno, ali nije baš tako. Pogotovo su zahtjevne karikature bez riječi, gdje crtež treba „govoriti“, imati stav, čvrstu kritiku ili poziv na smijeh.

Već smo naveli kako je Efi u jednom svom periodu radio – kolaže (najviše u Berekinu). Za uspjeti kolaž potrebne su prikladne fotografije, oštre škare ili skalpel, ljepilo, i naravno – ideja i vještina, kako od dvije fotografije stvoriti treću koja ima svoju jasnu poruku (ili porugu).

Efi + Ćićo = Paško

Poseban i dosad neviđen fenomen u svijetu karikature je način kako su nastajali nastavci popularnog lika - *Paška* i njegove familje, a koji su godinama zabavljali čitatelje *Slobodne Dalmacije*. Kreirani su kao zajedničko djelo Branka Efendića i Đermana Senjanovića, dva jaka autonomna autora, partnera, prijatelja i druga, Efi i Ćićo. Efi bi u miru svog doma nacrtao karikaturu, odnio je doma Ćići koji bi najčešće još ležao u postelju i pisao naslonjen na lijevi lakat (Efiju je bilo važno naglasiti mi kako je to „bija livi lakat“), malo bi se šalali i zezali, a sutradan bi u Slobodnu u Pometa Efi tek vidio što je Ćićo napisao na zajedničkom radu. Ta do tada neviđena suradnja, mogli bi reći - simbioza, rezultirala je urnebesnim vratolomijama i neočekivanim „zezanjima“ trenutačne politike u gradu, a i šire.

Podsjetimo da su Efijeve karikature najčešće bile bez riječi, ali uvijek „brbljave“ i nedvosmislene u izričaju, pa je evidentno kako on svom drugu nije davao „prazne“ karikature zato što mu je nedostajalo teksta. Slobodno se može reći kako je dobroćudni Efi svome prijatelju lijepo namještao balune, a Ćićo bi efektno zabijao golove.

Zanimljivo kako je jedini Efijev tekst na tim zajedničkim „*Pašcima*“ „govorio“ samo miš Zvonko, koji je Efi svojeručno i upisivao.

Naziv glavnog junaka je prema autorima bio *Paško Pantagana*, ali tadašnji urednik *Pometa* (*Nikica Marinković*) mu je propustio samo - ime.

Naravno, ime *Paškine* žene *Vinke*, sina *Leopolda*, čeri *Anamarije Gjandole*, *Stipe Politike* i malog *Paškvalina* su iz Ćićinog arsenala. Miš Zvonko je imenovan prema imenu direktora tvrtke u kojoj je Ćićo tada radio, i nije s njim „bio u dobre“.

Napomenimo kako je neki „znalac“ je na *Wikipediji* za povijest zabilježio kako je, citiramo: *Tonći Kerum - crtao lik Paška u humorističnom prilogu Pometu, a tekst je pisao Ćićo Senjanović*. Nazdravlje autoru, ma gdje bio.

Već smo zapisali kako je Efi svome Ćići „usput“ nacrtao i 25 ilustracija za obe Ćićine knjige (*US&A* - 1999. i *Evo me u posteju* 2007.).

Zapišimo kako je tiskana i knjižica ***Paško*** - karikature Branko Efendić - ***Efi***, tekst Đermano Senjanović – ***Ćićo***

Najdraža nagrada

Kroz godine, Efi je za svoje crtane radove dobio čitav niz nagrada i priznanja. Ipak posebno je bio ponosan na jednu nagradu iz 2020. godine. Te godine dobio je nagradu ***Slobodne Dalmacije za životno djelo u području umjetnosti „Emanuel Vidović“***.

Dnevna novina ***Slobodna Dalmacija***, koja neprekidno izlazi još od 17. lipnja 1943. godine, tradicionalno dodjeljuje nagrade zaslužnim pojedincima na području umjetnosti, znanosti i novinarstva. 2020. godine prvi put je ta cijenjena nagrada, nakon što su se njome okitili brojni književnici, povjesničari, slikari, kipari, glumci, fotografi, povjesničari, teatrolozi, arhitekti... dodijeljena jednom - ***karikaturisti***. Nagradu za ***životno djelo u području umjetnosti „Emanuel Vidović“*** dobio je ***Branko Efendić***, karikaturistima poznatiji po nadimku - ***Efi***.

Ova cijenjena nagrada za umjetnost za životno djelo, dodijeljena jednom karikaturisti, ujedno je bila i priznanje samoj karikaturi kao misaono-likovnoj disciplini, ali i svim našim karikaturistima, koji svakodnevno svojim crtežima i idejama pokušavaju kritikom i smijehom popraviti ovaj svijet.

U obrazloženju žirija za dodjelu nagrade Slobodne Dalmacije za 2020. godinu,

Branku Efendiću- Efiju mogli smo pročitati (moj tekst):

Imajući uvid u cjelokupan pedesetogodišnji grafički opus karikatura Branka Efendića - Efija, može se ustvrditi kako je autor neosporno slijednik bogate kulturne baštine starije, zlatne generacije splitskih karikaturista prve polovine 20. vijeka, koji su dali snažan pečat Splitu svog vremena. Tada je tridesetak autora (većinom su to bili akademski slikari, predvođeni s 4 asa splitske karikature - *Emanuelom Vidovićem, Antom Katunarićem, Virgilom Meneghello Dinčićem i Angjelom Uvodićem*, a koji su bili i članovi legendarnog *Stola mudraca* na Pjaci u *Caffe Troccoli*) predstavljalo kulturnu savjest i avangardu grada, regulator i inicijator događanja u Splitu.

Možda nije slučajno da i ova *Nagrada Slobodne Dalmacije za životno djelo na polju umjetnosti*, dodijeljena Branku Efendiću, nosi ime - *Emanuel Vidović*.

Karikature Branka Efendića Efija nisu rugajuće ili ismijavajuće. Autor se kroz godine u svojim radovima dosljedno držao poruke – *Ludere non laedere!* (*Šaliti se a ne vrijeđati!*), koja je bila moto slavnog časopisa *Duje Balavca*.

Efijeve karikature ne služe samo zabavi, najčešće su i žestoka kritika negativnih pojava u društvu. Vrijednosti Efijevih radova kroz godine prepoznavali su članovi mnogobrojnih ocjenjivačkih sudova niza domaćih i stranih natječaja karikature, uredništava časopisa kao i selektori izložbi, tako da je teško i nabrojati koje su sve tiskovine objavljivale njegove karikature i kolaže, kako u Hrvatskoj i bivšoj Jugoslaviji tako i u inozemstvu: *Slobodna Dalmacija - Pomet, Nedjeljna Dalmacija, Gdje, Tribina, Feral tribune, Berekin-foto ježinade Branka Efendića* (Split), *Cetinska vrla* (Sinj), *Vjesnik, Večernji list, Studio, Oko, Kerempuh* (Zagreb), *Glas Istre, Feferon* (Koprivnica), *Čvorak* (Bjelovar), *Brodski list* (Slavonski Brod), *Pavliha* (Slovenija), *Osmeh, Delo, Jež, Satirikon* (Srbija), *Godine nove, Humor, Osten* (Makedonija), *Diogen* (Bosna i Hercegovina), *Pardon, Punch* (Velika Britanija), *Pfeffer, Editions Ege, Eclats de rire, San blagu, Sexy humor i Eclats de crayons* (Francuska), *Edision EGE* (Turska), *Schwabische zeitung* (Njemačka).

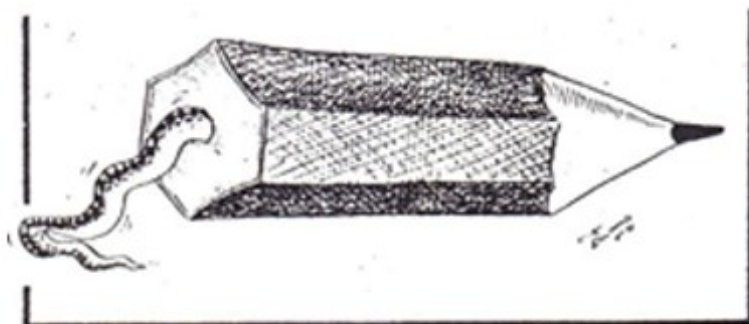
Svojim radovima sudjelovao je na brojnim natječajima i izložbama karikatura širom svijeta. Navedimo samo izložbe u Belgiji, Bugarskoj (Sofia, Gabrovo), Češkoj, Francuskoj, Grčkoj (Atena), Italiji (Majorstica), Izraelu, Japanu, Koreji, Njemačkoj, Poljskoj, SSSR-u (Mosva), te bivšoj Jugoslaviji (Srbija, Makedonija, Bosna i Hercegovina, Slovenija te Hrvatska).

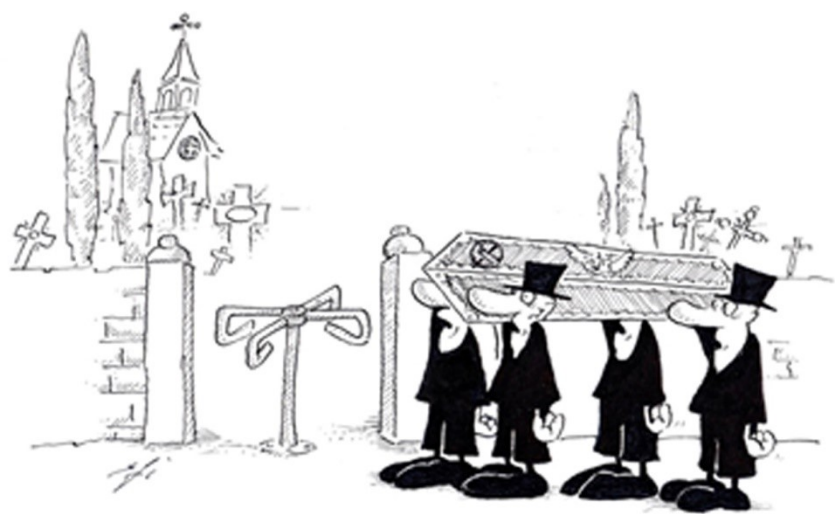
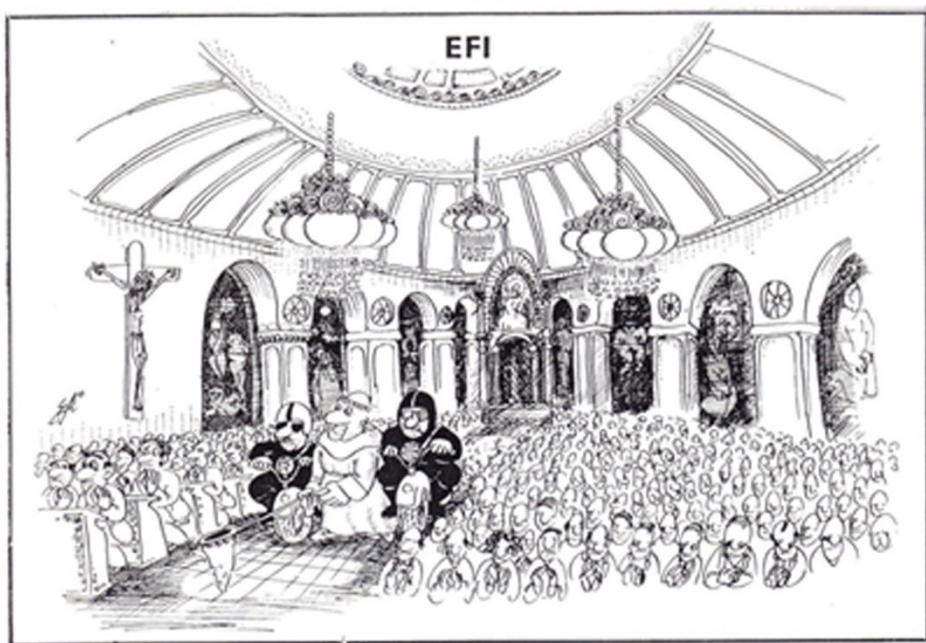
Za svoje je karikature Efi u više navrata nagrađivan na natječajima za karikaturu na zadane teme: Novi sad, Bugarska, Ljubljana, Slavonski brod, Zagreb, Njemačka, Slavonski Brod, Bjelovar, Blato, Lastovo...

Efendićev je crtež naoko jednostavan, reduciran na bitno, ali originalan i uvijek prepoznatljiv. Teško je u nekoliko kroki poteza perom (Efi stvara perom i tušem, a ne mišem) oživiti sliku, prikazati karakter i mot, rekli bi - dušu čovjeka, ali njemu to uspijeva. Ako je to tako, onda je karikaturist Efi grafički doktor za mentalno zdravlje društva. Može se ustvrditi kako je Efendić svojim perom ponosno nastavio svijetlu splitsku tradiciju karikature do naših dana. A prva karikatura objavljena mu je baš u našoj Slobodnoj Dalmaciji, tamo neke davne...

Za kraj samo mali izbor iz mnogobrojnih objavljenih Efijevih karikatura.

(Efi –autoportret –gore lijevo)

Zadnja večera u Čakavskom saboru

Evo i moj mali „dijalog“ sa dragim prijateljima.

Žarko Luetić-
Žar, Branko
Efendić-Efi i moja
malenkost –Hipi,
na izložbi naših
karikatura u
knjižnici Marka
Marulića, nakon
tečaja karikature za
djecu. 2009.

Efijev
zaštitni znak-
bijeli šešir – na
glavi i na
kapsilu...

Edo Šegvić
2024.